

Кучеренко А. О.,

аспірант кафедри мов і літератур Близького та Середнього Сходу
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ЕМОЦІЙНОЇ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В АРАБСЬКИХ МІСЬКИХ ЛЕГЕНДАХ ПРО КОХАННЯ

Анотація. У статті автор розглядає арабські міські легенди про кохання у глобальній мережі та аналізує лексичні засоби емоційної експресивності в них. Лексика на позначення почуттів, емоційного стану та статусу міжособистісних стосунків відіграє основну роль. У дослідженні проводиться аналіз арабської розмовної та літературної лексики. Помітне місце посідають ідіоматичні висловлювання. Особлива увага приділяється засобам вираження позитивної та негативної емоційності для здійснення впливу на реципієнта.

Ключові слова: міська легенда, історія кохання, позитивна та негативна емоційність, експресивність, розмовна лексика, професійна лексика, ідіома.

Постановка проблеми. Легенди слугують засобом вираження норм моралі, переживань, страху та культурної поведінки людей по всьому світу. Міські легенди в Інтернет-просторі належать до постфольклору [1, с. 8]. Увібравши риси традиційної легенди, міська легенда почала з'являтися для передачі сучасних вірувань та інтересів суспільства. Деякі дослідники вказують на «мігрування» сучасних легенд між різними культурами [4]. Це впливає на зміст та інтерпретацію розповіді. Так як у віртуальному просторі спостерігається змішування усної та письмової форм мовлення, а також формування мережевої вернакули, то важливим завданням лінгвістики постає дослідження засобів реалізації мовної варіативності та зміни в Інтернеті.

За словами Дж. Шерман, міські легенди сьогодні формуються та передаються також за допомогою мас-медіа. Їх можна прочитати у книгах та блогах, побачити у фільмах, новинах, телешоу тощо [2, с. 479]. У арабському постфольклорі такі історії поширюються через блоги та веб-сторінки у соціальних медіа за ключовими словами «*Qışaş wa hikāyāt*» (Історії та розповіді) у різних тематичних групах [3, с. 17]. Як зазначає М.В. Нікітін, міські легенди передаються у розмовному стилі, адже це додає правдоподібності тексту [4]. Зважаючи на це, дослідження емоційно-експресивної лексики міських легенд в Інтернет-просторі дозволяє вивчити вербальні засоби передачі особливостей ментальності та водночас проаналізувати механізм інтенсифікації впливу на реципієнта.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням міських легенд займаються передусім етнографи, культурологи та фольклористи (Я.Х. Бранванд, Р. Дорсон, Г.А. Файн, Т. Бланк, С.Ю. Неклюдов, Н. Лисюк та інші). Російський науковець М. В. Нікітін займається вивченням міських легенд з позицій когнітивної лінгвістики [4]. Комунікативний аспект міських легенд у Мережі досліджують А.В. Колістратова, В.В. Метальнікова та інші [5; 6]. Арабські міські легенди здебільшого вивчаються в етнографічному та соціокультурному аспектах. Хасан Л. Ель-Шамі у праці "Tales Arabic Women Tell and the Behavioral Patterns They Portray" (1999) («Історії, які

розповідають арабські жінки, та поведінкові моделі, які вони зображують») представив збірку історій, досліджених у етнокультурному та соціологічному планах [7]. Л. Вінн здійснила антропологічне дослідження єгипетських міських легенд у праці "Pyramids and Nightclubs: a travel ethnography of Arab and Western Imagination of Egypt" (2007) («Піраміди та нічні клуби: туристичний етнографічний опис арабського та західного уявлення про Єгипет») [8]. Вплив віртуального простору на способи та засоби передачі інформації, а також відсутність лінгвістичних праць з даної теми зумовлюють необхідність дослідження лінгвістичного аспекту арабських міських легенд у глобальній мережі. **Актуальність** даної праці викликана тим, що арабські міські легенди відображають реально вживану форму арабської мови серед молодого населення, що є предметом зацікавлення багатьох галузей лінгвістичної науки.

Мета статті полягає у вивченні особливостей емоційної експресії в арабських міських легендах про кохання на основі лексичних засобів, що використовуються для передачі позитивного або негативного ставлення оповідача.

Виклад основного матеріалу. Арабські міські легенди в Інтернет-просторі можна умовно поділити за тематичним критерієм на такі сюжетні групи: історії кохання, трагічні розповіді, мудрі притчі, історичні притчі, справжні історії, переказані або запозичені історії, історії успіху, гумористичні історії, а також релігійні притчі [3, с. 18]. Наше дослідження зосереджується на історіях кохання, адже подібним легендам характерна найбільша емоційність.

Наративні тексти в арабському постфольклорі, у тому числі й міські легенди, ми знаходимо як в літературній формі, так і в розмовній, залежно від змісту. Запозичені сюжети історій успіху частіше зустрічаються літературною арабською мовою. З іншого боку, історії кохання та зради, історії про так звані реальні випадки з життя та інші поширюються на регіональних діалектах. Якість оповіді залежить від таланту оповідача [5, с. 89], а для арабського контенту дана ситуація ускладнюється явищами білінгвізму та диглосії, що часто призводить до перескакування з однієї форми мови на іншу в межах одного тексту, речення та навіть фрази. Також спостерігаються прояви лексичної інтерференції. Найбільшого впливу набуває англійська мова, хоча в регіоні Магрибу безумовно важливу роль відіграє французька лексика.

Традиційно міські легенди зароджуються в усному середовищі, або ж саму оповідь адаптують до усного сприйняття. Так, в арабських міських легендах поширеними є графічні засоби передачі інтонації (редуплікація голосних та приголосних), емоційного стану (додавання емотиконів та дужок у текст) тощо. Також використовується синтаксис усного мовлення (неповні речення, часто із перескакуванням між думками, доданням коментарів та опису ставлення оповідача до дій героїв у дужках та інше) [3, с. 18].

Різним типам міських легенд притаманні власні лексичні засоби емоційної експресивності. Історії кохання («*Qisāsu-l-ḥubb*»), наприклад, насичені лексикою, що передають почуття кохання, дружби, ненависті тощо. При цьому, негативною конотацією, залежно від контексту, можуть наділятися лексеми *ṣadīq* (друг) та *āḥ* (брат), коли героїня легенди порівнює свої почуття до героя із любов'ю до близьких та рідних. Негативна емоційність аналогічно передається словосполученнями *mašā'iru-l-iḥwa* (братські почуття) та *muḡarrad ṣadīq* (просто друг).

Засудження оповідача та різко критичне ставлення передається через лексему *haraba* (тікати) у контексті втечі від кохання. Подібної негативної експресії із засудженням дій або думок героя тексту набуває лексема *tawarraḡa* (вплутуватися) у сполученні з лексикою на позначення почуттів та стосунків (*'alāqa* – стосунки, *zawāḡ* – шлюб). Водночас слова, що передають значення направленої дії на інших, також можуть вживатися для вираження негативного ставлення. Так, масдар *taḥṭīb* (заручини) від іншого дієслова *ḥaṭṭaba* (букв. заручити когось із кимось) сприймається як примусова дія, наприклад, коли жінку змушують заручитися з кимось: «*abūyūa qāma bi-taḥṭībī ma'a rāḡul ḡaniy*» (букв. мій батько здійснив моє заручення з багатієм).

Дії героїв, що засуджуються загальними нормами моралі, так само у невідгладному світлі представлені в історіях кохання та мають, за сюжетом, здебільшого негативні наслідки. Відтак, після лексем *kaḏaba* (брехати) та *kariha* (ненавидіти) використовуються ідіоми *inhāra nafsīyyan* (зламався в душі), *nazala ilā-l-qabar* (спустився до могили), *ṣāra al-ḥulm anyāban* (мрія перетворилася на клики), *ḥasira-l-qalb* (розбити серце) та інше. Стан емоційної невизначеності, шоку, заплутаності також передусім передає негативну експресію: *mašdūm* (шокований), *maḥbūṣ* (розгублений), *munḡaliq* (той, що (емоційно – *A. O.*) закривається), *munza'il* (той, що самоізолюється) тощо.

Через те, що для будь-якої легенди, в тому числі й міської, характерною є певна містифікація дійсності та відстороненість героїв історії від безпосереднього впливу на події, негативного значення додає лексика, пов'язана з вищими за людину силами: персоніфікуються слова на позначення долі (*ḥazz* – удача, *maṣība* – доля), географічних понять (*'ālam* – світ, *madīna* – місто), часу (*ayūām* – дні, *waqt* – час) та іншого. Так, *ḥazz lā yusānid* (вдача не супроводжує), *'ālamu-hā saḡīr lā yasmaḥ* (її маленький світ не дозволяє), *ayūām tamṣī wa lā yataḡayyar ṣay'* (проходять дні і нічого не змінюється), а також розмовний варіант *wa ḡit ayūām wa rāḥat* (приходять дні та йдуть) – усе говорить про безсилу проти обставин людину.

Негативна експресія посилюється також за рахунок медичної термінології. Вживання професійної лексики зумовлюється особливістю сюжету історій кохання. Часто невзаємне почуття, зрада або смерть коханої людини призводить до такого стану як *fuqdānu-l-wa'u* (втрата свідомості), *ḡaybūba* (кома), *ḡalṭa dimāḡīyūa* (інсульт) тощо. Назви невиліковних хвороб також зустрічаються, щоб додати розповіді трагізму. Наприклад, в одній історії розповідається, що чоловік похилого віку щодня поспішає на обід з дружиною, яка його не пам'ятає вже кілька років, бо має *taraḡ al-zḥāymer* (хвороба Альцгеймера) [9].

Терміни та деталізація підсилюють ефект достовірності легенди. Таким чином, можуть зустрічатися сталі вислови, такі як *raqmu-l-lawḥa* (номерний знак), *ṣaklu-s-sayūāra* (модель автомобіля) та інша автомобільна лексика. Окрім того, негативна емоційність досягається через суспільно-політичні кліше: *muḥallafātu-l-ḥarb* (залишки війни), *aṣlā' mutanāṭira* (розкидані шматки тіл), *aṭāra-r-ru'b* (викликати паніку) та інші.

Як ми вже згадували, важливе місце в оповіді посідають явища, що переконують реципієнта у силі обставин, від яких залежить життя людини. Саме тому поруч із медичною термінологією ми зустрічаємо лексику, пов'язану з війною, тероризмом, злочинністю тощо. Розлучити героїв можуть нещасні випадки, масові теракти, інші непередбачувані події. Для передачі такої інформації використовуються лексеми *infiḡār* (вибух), *ḥarb* (війна), *maḥraqa* (вогнище), *damār* (руйнування). Залежно від художніх здібностей оповідача, можуть зустрічатися епітети *damār baṣi'* (жахлива руйнація), порівняння *waḡadāt nafsā-hā ka-anna-hā fī ḥirūšimā* (вона опинилася ніби в Хіросімі), синекдохи *ḥirūšimā muṣaḡḡara* (зменшена Хіросіма) тощо, щоб посилити вплив на реципієнта.

Важливу роль у негативній емоційності відіграє лексема *firāq* (розлука). Будучи за семантикою передвісником лихого, вона також вживається в метафоричних висловлюваннях для інтенсифікації ефекту: *dam'atu-l-firāq* (сльоза розлуки), *firāqu-l-hayā* (розлука життя) тощо. Так само негативно сприймається лексика, пов'язана з відкладенням зустрічі героїв: *muḡādara* (від'їзд), *intizār* (очікування), *ṣabr* (терпіння).

Також арабська ментальність у міських легендах передається за допомогою релігійної лексики, що може вживатися як для здійснення позитивного емоційно-експресивного впливу, так і для переконання у беззаперечності ролі людини, яка підкорюється божественній силі та обставинам, що не залежать від неї. Передається позитивна емоційність: *allāh waffaqa-hu bi-waḡīfa* (Аллах допоміг йому з роботою), *bi-idni allāhi tazawwaḡā* (з волі Божої вони одружилися). Релігійна лексика традиційно дозволяє пом'якшити трагізм неминучих подій: *intaqala ilā raḥmati allāhi* (помер, букв. перейшов до милості Аллаха).

Смерть в історіях кохання не завжди має негативну емоційність. Так, після загибелі чоловіка одна жінка так страждала, що врешті за кілька днів померла [10]: *raḥalat ilay-hi* (відправилася до нього (чоловіка – *A. O.*), тобто померла) сприймається з відтінком суму, однак із позитивною експресивністю. Такий ефект досягається зарахунок позитивного забарвлення лексеми *ibtisāma* (посмішка), що слідує за попередньою фразою у реченні: *raḥalat ilay-hi bi-ibtisāmati-l-liqā'* (вона відправилася до нього із посмішкою (передчуття – *A. O.*) зустрічі).

Позитивна емоційність в історіях кохання насамперед пов'язана з лексикою почуттів: *ḥubb* (любов), *iṣḡ* (кохання), *ḡarām* (закоханість), *i'ḡāb* (вподобання), *iḥsās* (відчуття). Оскільки міська легенда часто має претензію на літературність, то почуття передаються часто в ідіомах, на кшталт, *ḥubbu-l-ḥayā* (кохання всього життя), *waqa'a fi-l-ḥubb* (букв. впасти в кохання, закохатися), *waṣala li-qalb* (досягнути серця), *as'ada qalba-hu* (порадувати його серце) та інших. Крім того, експресивність посилюється через додавання прислівників: якщо герой кохає, то *bi-ṣaḡaf* (пристрасно) та *bi-ṣawq* (палко, пристрасно).

Позитивну емоційність виражають також часто вживані слова на позначення стану героя: *sa'āda* (щастя), *farāḥ* (радість), *amal* (надія), *ḥulm* (мрія). У міських легендах поняття мрії посідає чільне місце, адже світ в історіях дещо ідеалізований: *fatātu-l-aḥlām* (дівчина мрій), *ḥulm bi-tiḡl* (мрія про дитину), *fī ḡamrati-l-ḥulm* (у пориві мрії) тощо. Самі герої також постають як ідеал або символ, що виражається через лексику, якою описують риси відданої та закоханої людини: *ramzu-r-rūmān-sīyūa* (символ романтики), *iḥlāṣ* (щирості), *wafā'* (вірності), *maḥabba* (кохання) тощо.

Для інтимізації оповіді використовуються лексичні засоби на позначення фізичної близькості, зокрема, лексеми *qubla* (поцілунок) та *ḥiḍn* (обійми): *wadda 'a bi-qubla* (прощатися поцілунок), *qubla ḥāniya* (ніжний поцілунок), *qubla fi ḥadd* (поцілунок в шок) тощо. Рішучість намірів героя отримує схвалення та виражається за допомогою ідіоматичних висловлювань *aḥaḍa-l- 'ahd 'alā nafsi-hi* (пообіцяв собі), *istaḡma 'a šuḡā 'ata-hu* (зібрав свою хоробрість), *dahaba mutaḥammisan ilā-l-ḥuṭba* (пішов з ентузіазмом на заручини) та інше.

Іноколи в наративі зустрічаються вставні слова-звертання, що відображують риси усного мовлення. Такі звертання передусім представлені пестливою лексикою: *ḥabībī* (любий), *maḥbūbatī* (кохана), а також зустрічаються okazionalizmi, на кшталт, *fākihaī* (мій фрукте). На додачу, увель текст можуть супроводжувати звертання, що апелюють до емоційного переживання реципієнта: *taḥayyalū* (уявіть), *šūfū* (дивіться), *yā turā* (у контексті – «гадаєте») та інше.

Інтерес викликає також перескакування з літературної форми на розмовну при переході з непрямой мови на пряму. Щоб не порушувати правдоподібність історії, деякі елементи розповіді навмисно замінюються розмовною лексемою *fulāniy* – «такий-то» (*tala 'a li-makān fulāniy* – їхати в таке-то місце). Також з розмовного варіанту використовується лексема *šakl* (у літературній мові – «форма») у фразах, на кшталт, *šūftī šaklī* (ти побачила, який я). Усе це має загалом нейтральне емоційне забарвлення.

Позитивну експресію для опису героїні історії кохання в арабському контенті мають такі прикметники: *naḥifa* (струнка), *dabdūba* (розмовне «повненька»), *ḥilwa* (гарна), *ḥusnā-l-aḥlāq* (високоморальна) тощо. Також для передачі зовнішньої та внутрішньої краси дівчини можуть використовуватися порівняння, на кшталт *nā 'ima ka-malāk* (спить, як янгол). З іншого боку, до опису чоловіка входить така лексика: *wasīm* (вродливий), *'āšiq* (закоханий), *muštāq* (той, що сумує), *mustaḥiqq* (той, що заслуговує) та інші.

Як позитивне, так і негативне значення передає вислів, що описує щастя / горе героїні історії «*munḡamira fi-d-dumū*» (та, що потопає в сльозах). Аналогічно описується герой легенди прикметником «*maḡnūn*» (божевільний): від горя герой *lahaṭa ka-l-maḡnūn* (задихався, наче божевільний), а від щастя *yafrāḥ ka-l-maḡnūn* (радіє, як божевільний).

Залежить від контексту також позитивна чи негативна конотація понять, пов'язаних із станом стосунків героїв. Якщо форма *taḥtīb* ((примусові – А. В.) заручини) має негативну експресію, то *ḥuṭba* (заручини) орієнтована частіше на позитивні емоції. Слово *zawḡiyu* (шлюб, сімейне життя) теж може варіюватися в емоційності. Якщо в ідіоматичній фразі «*qafsu-z-zawḡiyu*» (сімейне гніздо) воно сприймається позитивно, то «*ta 'iba min az-zawḡiyu*» (втомився від сімейного життя) викликає відразу в реципієнта, так як весь вислів характеризує часто байдужу людину.

Висновки. У результаті проведення дослідження ми дійшли певних висновків.

Арабські історії кохання в Інтернет-просторі публікуються у літературній та розмовній формах арабської мови. Уся історія може бути написана в одній формі арабської мови, однак часто зустрічаються випадки перескакування з літературної форми на розмовну, особливо, коли в текст вводиться пряма мова.

Позитивна емоційна експресивність передається передусім за допомогою лексики на позначення почуттів (*ḥubb* (любов), *'išq* (кохання), *ḡarām* (закоханість) тощо), загальноприйнятих

увялень про емоційний стан людини (*sa 'āda* (щастя), *farāḥ* (радість), *amal* (надія) тощо). Ефект інтенсифікується через часте вживання ідіоматичних висловлювань (*ḥubbu-l-ḥayā* (кохання всього життя), *fi ḡamrati-l-ḥulm* (у пориві мрії) тощо), пестливих звертань (*ḥabībī* (любий), *maḥbūbatī* (кохана) тощо), прикметників для позитивного опису рис героїв (*ḥusnā-l-aḥlāq* (високоморальна), *'āšiq* (закоханий) тощо), а також інших засобів.

Негативну емоційність виражають лексеми, що мають традиційно негативну конотацію (*kaḍaba* (брехати) та *kariha* (ненавидіти) тощо); лексика, що передбачає наявність перепон для возз'єднання закоханих (*firāq* (розлука), *marāḍ* (хвороба) тощо); лексика, що позначає емоційну нестабільність / нерішучість тощо (*maḡdūm* (шокований), *maḥbūṣ* (розгублений), *munḡaliq* (той, що (емоційно – А. В.) закривається) тощо).

Важливу роль для вираження емоційності має контекстуальне значення (як позитивне, так і негативне): усе, що стоїть на заваді коханню, передає негативну експресивність (*ṣaḍīq* (друг) у контексті «просто друг», *zawḡiyu* (шлюб, сімейне життя) у контексті «втомитися від шлюбу» тощо). З іншого боку, позитивного значення може набувати прикметник, на кшталт «*maḡnūn*» (божевільний) у контексті «кохає / радіє як божевільний».

Для підтвердження достовірності оповіді використовується професійна лексика, на кшталт *ḡaṭa dimāḡiyu* (інсульт), *marāḍ alzhāymer* (хвороба Альцгеймера) та інше. Щоб переконати реципієнта у силі обставин, людина не може протистояти, використовується релігійна лексика (*bi-irāḍi allāhi* (з волі Божої) тощо), абстрактні поняття (*ḥazz* – удача, *waqt* – час та інше).

Таким чином, дослідження вказує на те, що лексичні засоби емоційності в арабських історіях кохання в Інтернет-просторі передаються на зрозумілому для широкого загалу рівні. Залежно від сюжету, спостерігається варіювання у використанні художніх засобів експресивності, які, однак, не заважають перцепції. Дана стаття свідчить про необхідність подальших студій, що охоплюють більші об'єми матеріалів дослідження, решту тематичних груп. Дослідження потребують не тільки лексичні засоби експресивності, але й стилістичні елементи, синтаксис усного та спонтанного мовлення, реалізація граматики розмовної форми арабської мови на письмі та інше. Зазначені явища можуть стати предметом соціолінгвістичних, діалектологічних, комунікативних досліджень, а також слугувати матеріалом для збору корпусу Інтернет-текстів та вивчення ментальності арабської молоді у соціо- та лінгвокультурному планах.

Література:

1. Неклюдов С.Ю. Фольклор современного города. Современный городской фольклор. М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2003. С. 5–21.
2. Sherman J. Storytelling: An Encyclopedia of Mythology and Folklore. USA: M.E. Sharp, 2011. P. 479–480.
3. Kucherenko A.O. Some Features of Arabic Postfolklore in Online Communication. URL: <http://doi.fil.bg.ac.rs/volume.php?pt=journals&issue=konline-2016-7-7&i=1>
4. Никитин М.В. Реализация концепта «страх» в сценариях городской легенды: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19. Челябинск, 2002. URL: <http://www.libed.ru/knigi-nauka/481543-1-realizaciya-koncepta-strah-scenariyah-gorodskoy-legendi.php>
5. Колистратова А.В. Эпоха постмодерна и фольклор: отсутствие субъекта высказывания. Филологические науки. 2011. № 2. С. 89–90.
6. Метальникова В.В. Байка об ащком баяне: традиционные фольклорные жанры и их модификации в Интернете. Интернет и фольклор: сб. ст. М.: ГРЦРФ, 2009. С. 106–116.

7. El-Shami Hasan M. Tales Arabic Women Tell and the Behavioral Patterns They Portray. Bloomington, 1999. 540 p.
8. Wynn L.L. Pyramids and Nightclubs: A Travel Ethnography of Arab and Western Imagination of Egypt. Austin: Texas University Press, 2007. 247 p.
9. Qişasu-l-ḥubb. URL: www.i7lm.com/شؤملا-بحل-اصصق-لمج/
10. Qişasu-l-ḥubb. URL: <http://www.storiesrealistic.com/%D9%82%D8%B5%D8%B5-%D8%AD%D8%B2%D9%8A%D9%86%D8%A9/>

Кучеренко А. О. Лексические средства эмоциональной экспрессивности в арабских городских легендах о любви

Аннотация. В статье автор рассматривает арабские городские легенды о любви в глобальной сети и анализирует лексические средства эмоциональной экспрессивности в них. Лексика на обозначение чувств, эмоционального состояния и статуса межличностных отношений играет основную роль. В исследовании проводится анализ арабской разговорной и литературной лексики. Заметное место занимают идиоматические высказывания. Отдельное

внимание уделяется средствам выражения положительной и отрицательной эмоциональности для осуществления влияния на реципиента.

Ключевые слова: городская легенда, история любви, отрицательная и положительная эмоциональность, экспрессивность, разговорная лексика, профессиональная лексика, идиома.

Kucherenko A. Lexical means of emotional expressivity in Arabic urban love legends

Summary. In this paper, the author examines Arabic urban love legends in the global net and analyzes lexical means of emotional expressivity there. Lexis that denotes senses, an emotional state and a state of interpersonal relationship plays a crucial role. The study analyzes Arabic colloquial and literary lexicon. Idiomatic expressions form an essential part in it as well. A special attention is given to the means of positive and negative emotionality aiming at affecting a recipient.

Key words: urban legend, love story, negative and positive emotionality, colloquial lexicon, idiom.